MITT SENA ILU NQATA' ID-DFIN MILL-BAŻILIKA TA' SAN ĠORĠ

Mill-Kan. Dun Nikol Vella Apap

Fl-1506 il-Knisja l-qadima ta' San Ġorġ kienet qed timbena mill-ġdid. Dan jixhdu t-testment ta' Andrea Bonnichi, residenti fil-Kastell, li kien sar fit-28 ta' Settembru 1506. Fih naqraw li dan hallaghall-bnubietu, lill-Knisja ta' San Ġorġ, Parroċċa fir-Rabat t'Għawdex, li kienet qed timbena, biex wara mewtu jiġi midfun fija. Il-prokuraturi ta' din il-Knisja kellhom lhallsu (mill-flus li halla) lil sitt qassisin meta jmut, u f'għeluq ġimgħa minn mewtu u fl-anniversarju. Kien halla biċċa raba' fil-kontrada tal-Cortin li kienet f'idejn Andrea Finara [1].

Fit-testment ta' Manella de Theobaldo, li għamlet fit-8 ta' Settembru 1547, stqarret li riedet tindifen fil-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ: "Item voluit eius cadaver inumari et seppelliri intus Ecclesiam Parochialem Sancti Georgii". Bil-malti ifisser li din riedet li l-katavru tagħha jindifen fil-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ [2].

Il-PARROĊĊA TA' SAN ĠORĠ FIL-BIDU TAS-SEKLU SBATAX

Il-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ ġiet restawrata kif xtaq l-Isqof Gargallo fis-snin ta' wara. Ix-xogħol fuqha beda fl-1594 u spiċċa fl-1609. Meta l-Knisja tlestiet kienet ta' daqs konsiderevoli. Kellha għamla ta' salib orma ta' "TAW". Il-bieb kien lhares fuq il-Punent, u kien magħluq bi grada ta' l-injam. Il-ġewwa mill-grada kien hemm ħawt ta' l-ilma mbierek. Il-fonti tal-magħmudija, u tieqa żgħira fejn kien jiżamm Iż-żejt tal-Griżma kienu fuq il-Presbiterju. Il-kwadru titulari kien sabiħ ħafna, u kien jirrappreżenta xbieha ta' San Ġorġ fuq iż-żiemel. Fuq in-naħa tat-tramuntana kien hemm ċimiterju spazzjuz b'kappella żgħira dedikata lil Santa Katerina [3].

Fil-Matriċl kien hemm il-problema tad-dfin. Mill-Kastell id-dfin għall-pubbliku in ġenerali kien ipprojbit, u l-ftit spazju li kien hemm fil-Korsija kien riservat l-biċċa l-kbira għall-familji nobbli. F'Għawdex dan id-dfin kien isir biss f'San Ġorġ, fiċ-ċimiterju li kien hemm miegħu [4].

Mill-Vista Pastorali ta' l-Isqof Mons Baldassare Cagliares (1613-1633) lill-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ, nhar il-Ġimgħa 23 ta' April 1621, jirriżulta li l-Isqof, wara li żar l-artal maġġur, ħalla miktub li din il-knisja għandha fuq il-lemin tagħha 'ċimiterju wiesa u dekorus'. Il-bieb jingħalaq min-naħa ta' ġewwa tas-sagrestija.[5]

IL-BINI TA' KNISJA PARROKKJALI ĠDIDA U KBIRA

Kull ma jmur il-poplu tar-Rabat beda dejjem jikber, u l-bini żviluppa dejjem madwar il-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ, hekk li din il-parroċċa sallum baqgħet fiċ-ċentru storiku tar-Rabat. Minn fuq is-swar tar-Rabat il-parroċċa ta' San Ġorġ tidher fiċ-ċentru preċiz tar-Rabat, dejjem milħuqha min-nies tar-Rabat u ta' l-irħula kollha t'Għawdex.

Huge Braun fil-Ktieb tiegħu to An Introduction Maltese Achitecture (Malta 1944), f'paġna 33 jgħidilna li (Vitor) Cassar kien disinjatur tajjeb. Fost ix-xogħlijiet tiegħu l-iktar li jsemmi huma seba' torrijiet u sitt knejjes, l-aħħar waħda l-Parroċċa ra' San Ġorġ.[6]

L-istoriku Pietru Pawl Castagna jgħdilna li l-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ f'Għawdex hija ta' l-Arkitett ta' l-Ordni, bin Girolamo, Vittorio Cassar.[7] Il-ħolma tal-parruċċani ta' San Ġorġ bdiet isseħħ fis-7 t'Awissu 1672 meta fi żmien il-Kappillan Għawdxi Dun Anġ Bonnici, tqiegħdet l-ewwel ġebla tal-knisja l-ġdida.[8] Il-Gvernatur t'Għawdex il-Kommendatur Francesco de Corduba kien imur iġorr il-ġebel fuq spallejh waqt il-bini tal-knisja. Barra min hekk kien ħallas għall-kwadru titulari xogħol tal-Mattia Preti.[9]

Din il-knisja parrokkjali hija l-ewwel waħda mibnija f'Għawdex f'forma ta' salib latin, bil-kor, kappelluni, korsija u koppla. Din il-knisja l-ġdida kellha oqbra fil-korsija, fil-kappelluni u fil-kor. Il-kanierja kienet fejn illum hemm il-kappella ta' Ġesù Marija. L-'Ossarju', jiġifieri l-fossa, fejn kienu jixtħu l-għadam meta jitnaddaf xi qabar, kienet fil-ġenb ta' l-artal ta' l-Erwieħ fejn illum hemm in-niċċa ta' Sant Antnin u fejn qabel sas-sena 1945, kien hemm in-niċċa ta' San Ġorġ. Dan kien qabel ma nbniet l-arzella (abside) fil-kappelun ta' l-Erwieħ.

Insibu miktub fir-reġistru tal-Mejtin tal-Parroċċa ta' San Ġorġ li fit-13 t'Awissu 1672 kienet mietet Giovanna bint Mikiel Aguis u Cathernuzza, ta' ħames xhur u ġiet midfuna fil-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ. [10]

L-Isptar ta' San Ġwann Battista u Sant Antnin ta' Padova, ta' Pjazza San Franġisk, huwa mibni b'ċens perpetwu fuq xi partijiet mill-artijiet tal-Patrijiet Franġiskani Konventwali u tal-Fratellanza tal-Erwieħ tal-Purgatorju tal-Parroċċa ta' San Ġorġ.[11] L-art li fuqu hemm din il-binja għadha propjetà tal-Fratellanza ta' l-Erwieħ. Il-Gvern ta' Malta kien għadu jħallas iċ-ċens (illum m'għadux) sa ftit snin ilu lill-istess Fratellanza.[12] Il-Vjatku tal-morda għal dan l-isptar kien joħroġ mill-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ u d-dfin ta' dawk li kienu jmutu f'dan l-isptar kien isir f'din il-parroċċa qadima ta' San Ġorġ.

MITT SENA ILU JINQATA' ID-DFIN F'SAN ĠORĠ

L-Awtoritajiet Sanitarji kienu ilhom bil-ħsieb li jaqtgħu d-dfin minn ċerti knejjes fir-Rabat. Niftakar lil Mons Fortunato Grech jgħidli fis-snin erbgħin, meta jien kelli għaxar snin u kont midħla sewwa tad-dar tiegħu, li meta dan kien Kjeriku wara l-antiporta l-qadima fil-Knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ laħaq kien hemm għad-dfin erba' kadavri.

Fis-27 ta' Novembru 1893, il-Gvern ta' dak iż-żmien, ta' bidu biex jimbena ċimiterju fil-lokalita' imsejħa "Ta' l-Imgħajjem" fil-limiti tal-Belt Victoria.[13] Dan Iċ-ċimiterju tal-Gvern kien ġie mbierek mill-Arċipriet Dr. Feliċ Refalo (1869-1917) bħala delegat ta' l-Isqof Mons Ġann Marija Camilleri, Agostinjan. [14]

Fis-sena 1899 ġew ivvutati 370 lira biex jitkabbar Iċ-ċimiterju ta' "l-Infetti" u jsiru 160 qabar ieħor.[15] F'Settembru 1899, mit sena ilu, ġie probjit id-dfin f'San Ġorġ, fiċ-ċimiterju ta' Santu Wistin, u f'dak ta' l-Għonq. Ġie wkoll projbit id-dfin fil-Kappella ta' Santa Barbara u fil-Knisja ta' Savina. Il-mejtin bdew jiġu midfuna fiċ-ċimiterju l-ġdid.[16]

L-aħħar dfin li sar fil-knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ kien fit-23 ta' Lulju 1899. Ġie midfun Franġisku Farrugia ta' erbatax-il xahar, iben M'Anġlu Farrugia u ħartu Carmela mwielda Cauchi. [17] L-oqbra fil-knisja damu jidhru sas-sena 1914, meta l-korsija u kappelluni nksew bl-irħam

ikompli ☛

abjad u griż. Ta' kull sena fit-2 ta' Novembru, l-Għid ta' l-Imwiet, l-Arċipriet ta' San Ġorġ, wara quddiesa konċelebrata, fl-aħħar jinżel fil-korsija u l-kappelluni jbierek l-art kollha tal-knisja fejn darba kien hemm l-oqbra ta' l-għeżież missirijietna.

RIFERENZI:

1. Il-Bażilika Proto-Parrokkjali ta' San Ġorġ Martri. 1978. Nru 4 J. Bezzina. Il-Bini tal-Knisja ta' San Ġorġ. 1506-1678. p.17
2. San Ġorġ Ghawdex. Festi Lulju 1995. Nutar E.F. Montanaro. Mill-Istorja tal-Knisja ta' San Ġorġ. 1450-1565. P.13.
3. San Ġorġ Ghawdex. Festi Lulju 1999. P. Mizzi. Piki u Partiti fir-Rabat Ghawdex. p.15.
4. Ibid. op. cit. P.16.
5. San Ġorġ Ghawdex. Festi Lulju 1991. Il-Vista Pastorali ta' Mons Baldassare Cagliares lill-knisja Parrokkjali ta' San Ġorġ. Kan. N. Vella Apap. P.83.
6. Il-Bażilika Proto-Parrokkjali ta' San Ġorġ Martri 1978. Nru.4. J. Bezzina. pp.30,32.
7. P.P. Castagna. Malta bil-Gżejjer Taghha u li Ghadda minn Ghalihom. Stampat ghat-Tieni Darba. 1869. It-Tielet Parti. Appendiċi. p.100.
8. Alexander Bonnici OFM Conv. Il-Matrici Kolleġġjata ta' l-Assunta u l-Ewwel Parroċċi ta' Ghawdex (1975). p. 36.
9. Achille Ferres. Descrizione Storica Delle Chiese di Malta u Gozo. (1866) pp. 553,554.
10. Lib. Matri. Et Def. Sancta Par.li Ecc. S.ti Georgii M. Vol.1. Matr. 1626-1710. p.539.
11. Il-Bażilika Proto-Parrokkjali ta' San Ġorġ Martri, 1976. Hidma, Storja taghrif. Prof. W. Ganado. B.Sc.,M.D., F.R.C.P. (London); Iċ-Ċens fuq l-Art ta' l-Isptar ta' Ghawdex. p.18.
12. Ibid. op. Cit. p.21.
13. Id-Devot ta' Marija; Marzu 1895, p.57.
14. Ibid. op. Cit p.57
15. Ibid. 18.05.1899, p.538
16. Ibid. Settembru 1899, p.158
17. Liber Defunctorum In Domino Ecclesiae Parochialis D. Georgii M. Ab Anno 1882 Usque Ad Annum 1927, Vol 5, p.225.